

ІННОВАЦІЙНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

В статті обґрунтована повноцінна система програмно-методичних засобів, що дає змогу педагогічному колективу на теоретичному, проєкційному, світоглядному рівнях перетворення педагогічної дійсності професійно здійснювати інноваційну діяльність, істотно підвищувати розвивальний та культурно-освітній вплив навчання і виховання на особистість.

Ключові слова: інноваційні підходи, методологія, інноваційні технології, інноваційні методи.

У поступальному розвитку будь-якого суспільства головну роль поряд з іншими чинниками відіграє освіта. Вона повинна своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються в науці, техніці, виробництві. Масштабні зміни, що розпочалися в країні зі здобуттям незалежності, позначилися насамперед на реформуванні освітньої системи. Розбудова української держави, демократизація суспільного життя, відродження національної культури, посилення інтеграційних процесів з Європою, реформування економіки, упровадження ринкових відносин поставили нові вимоги до освіти у XXI столітті. Вона має бути пріоритетною, безперервною і різноманітною, нести гуманістичні цінності, використовувати нові технології навчання, бути всеохоплюючою та інформатизаційною, забезпечувати саморозвиток особистості.

Національна система освіти формується в умовах значних зрушень у духовному просторі суспільства, що вимагає від педагогів визначення власної світоглядної позиції, а також вносить певні корективи в цілі, завдання та зміст освітянського процесу. Реалізація сучасною загальноосвітньою школою державних освітніх стандартів вимагає творчих пошуків, пов'язаних із подальшим розвитком педагогічної науки. Основним у цьому відношенні стає створення нових проєктів, розкриття внутрішніх зв'язків, які існують між навчанням і відповідним характером розвитку особистості.

В останні роки все частіше привертають увагу ідеї розвивального навчання, з яким пов'язують принципіві зміни в системі педагогічної освіти. Ураховуючи нинішні освітні реалії, вагоме місце займає ряд положень педагогічних інновацій, що спрямовують роботу вчителя на всебічний розвиток учнів, на формування в них творчих здібностей, здатності та вміння знаходити нові шляхи для розв'язання практичних завдань, застосування набутих знань у майбутній діяльності.

Важливий внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів педагогічних інновацій зробили В. С. Лазарев, Н.В. Конопліна, В.Б. Новиков, Г. К. Селевко, О.І. Пометун, Л. В. Пироженко, В. В. Давидов, Л.В. Занков, В. І. Зязюн, І.Я. Якиманська.

Метою нашого дослідження стало виявлення особливостей розвитку інноваційної освітнього процесу в Україні.

Останнім часом відбуваються процеси реформування освіти, які зумовили пошук ефективних навчальних, виховних, розвиваючих технологій, оновлення відносин між суб'єктами навчально-виховного процесу. Проте розвиток закладу освіти можливий тільки за умов засвоєння нововведень. Залежно від виду інновацій та глибини перетворень керівник навчального закладу буде докладати і різні зусилля: підвищувати рівень компетентності педагогів, змінювати усталені форми діяльності, оновлювати систему функціональних обов'язків, розробляти нові стратегічні напрямки розвитку закладу освіти, трансформувати систему цінностей школи. Інноваційні підходи реалізують у впровадженні суб'єктивно – особистісного начала в педагогічній творчості, а також у використанні учителями інноваційних програмно – методичних засобів у навчально-виховному процесі. Основними принципами відбору інновацій є: перспективність, інтенсифікація, динамічність, гнучкість, демократичність, гуманістичність, інтегративність, реалістичність, цілісність, керованість, економічність, актуальність.

В.С. Лазарев пропонує оцінювати новації за трьома основними критеріями: актуальність, корисність, реалістичність. Таким чином, аналіз стану закладу освіти дасть відповідь на питання про види нововведень, які зроблять можливість покращення результатів діяльності. Це можуть бути локальні, поодинокі, не пов'язані між собою зміни; можливо – комплексні, модульні нововведення, які охоплюють діяльність групи педагогів; системні, які охоплюють весь заклад освіти, усіх учасників навчально-виховного процесу. Спільні риси інноваційних технологій – це діяльність педагогів на діагностичній основі, психологізація педагогічного процесу, диференціація та індивідуалізація навчання і виховання, розвиваючий та творчий характер діяльності, атмосфера співробітництва та психологічного комфорту, моніторинг навчального процесу [3].

Зміни нововведень бувають стихійними та плановими. Але чим вище рівень системності, систематичності та плановості, тим кращі освітні результати усіх учасників навчально-виховного процесу. Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності в умовах реформування освіти спричинена певними обставинами.

По-перше, входження України в гуманітарний контекст світової цивілізації викликало необхідність докорінної зміни системи освіти, методології і технології організації навчально-виховного процесу у навчальних закладах різного типу: середній загальноосвітній школі, ліцеях, гімназіях, авторських школах, коледжах тощо. Пошуки, які ведуть колективи навчальних закладів нового типу, можуть збагатити не лише шкільну практику, а й педагогічну науку. По-друге, виконання соціального замовлення – формування всебічно розвиненої особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати культуру, потребує постійного пошуку нових методів, організаційних форм, технологій навчання і виховання. У цій ситуації суттєво зростає роль і авторитет педагогічного знання, яке може стати теоретичною базою для інновацій. По-третє, змінився характер ставлення педагогів до факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень. Якщо раніше інноваційна діяльність обмежувалась використанням рекомендованих нововведень, то сьогодні вона набуває дослідницько-пошукового характеру: учитель обирає нові програми, підручники, використовує нові прийоми і способи педагогічної діяльності. По-четверте, створилася реальна ситуація конкурентоспроможності закладів освіти, спричинена входженням загальноосвітніх навчальних закладів у ринкові відносини [1].

Упровадження інноваційних освітніх технологій і методів в Україні, застосування нових форм стимулювання та мотивації учнів, організація самоуправлінських схем втілення навчального процесу, створення умов для реалізації природного й соціального потенціалу наступників має інтегруватися у виникненні "вітакультурного простору безперервної розвивальної взаємодії викладача і учнів як основи їхньої паритетної діяльності". Однією із найважливіших складових переходу до нової форми інноваційної організації навчального процесу є створення експериментальних, освітніх, навчальних та інших програм. Програми такі – це плани діяльності чи система взаємвпорядкованих дій, що містить:

- а) вихідний стан деякої системи;
- б) образ бажаного майбутнього;
- в) склад і структуру дій щодо переходу від теперішнього до майбутнього.

Очевидно, що розвиток особистості учня має бути також науково запрограмований. У загальному розумінні розвиток людини – це процес та результат якісних та кількісних змін в індивідуальному світі особи, що відбуваються під дією різноманітних чинників, сув'язі біологічних і культурних джерел, ситуативного поєднання ідей, емоцій і почуттів, синтезу внутрішніх спонукань та зовнішніх впливів.

У контексті експериментальних умов розвивального навчання є врахування і взаємоузгодження основних чинників розвитку (природжені та успадковані нахили, впливи довкілля, навчання і виховання), що стимулюють розвиток особистості кожного учня в напрямку досягнення ним високих меж самореалізації та самовдосконалення. Розробка новітніх програм особистісного розвитку учня в Україні загалом відповідає вимогам сучасного суспільства та інноваційного освітнього процесу і сприяє реалізації принципів вітакультурної парадигми, базується на створенні та реалізації високоєфективної системи комплексного діагностико-корекційного забезпечення навчально-виховного процесу, що розкриває розвитковий потенціал змісту, форм, методів і технологій модульно-розвивальної освіти, а також забезпечує багатосферного, системного, гармонійного розвитку нахилів, здібностей та обдарувань кожного у контексті високих меж взаємореалізації і духовного самовдосконалення [2].

Сучасний етап розвитку освіти характеризується пошуком шляхів, способів, засобів удосконалення, оновлення освітнього середовища, підвищення його ефективності та зміни парадигми саморозвитку, самоактуалізації, самовиховання та самоосвіти творчої конкурентоспроможної особистості. Перед сучасною освітою стоїть подвійне завдання: вона має формувати людину, здатну змінювати себе і наявне буття і водночас таку, яка розуміє і приймає завдання наявного буття, здатна жити і спілкуватися в ньому. З усією впевненістю та повнотою звучання заявила про себе виявлена в педагогіці та психології закономірність ефективного формування особистості із задіянням її особистісних зусиль і резервів. Тому не випадково професійне самовдосконалення розглядається сьогодні як специфічний вид діяльності спеціалістів, як невід'ємний компонент їх підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, формування їхньої готовності до інноваційної діяльності. Провідне місце при переході навчальних закладів у новий якісний стан відводиться розробці та впровадженню педагогічних інновацій, силами професійно компетентних, психологічно підготовлених, творчих педагогічних колективів у співтворчості з учнями. І цей процес взаємозв'язку практики і теорії в педагогіці є нероздільним. Інновації в педагогіці відображають складний і довготривалий процес, в якому беруть участь багато факторів, що впливають на нього. У цьому процесі провідне місце відводиться членам педагогічного колективу. Саме від його готовності до інноваційної діяльності, від його ставлення до інновацій залежить успіх, тих, кого вони навчають [4].

Отже, в умовах сьогодення особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно і конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. Актуальним є нові підходи в системі освіти, нове педагогічне мислення, нове ставлення педагога до своєї діяльності, результатом якої має бути виховання "інноваційної людини".

Для реалізації цього в освітній сфері пропонується панування творчістю, постійним пошуком, які є основним середовищем для нових ідей, знахідок, досягнень. Управління розвитком інноваційного потенціалу вчителів має набути глибокого соціально-педагогічного змісту. Подальшим нашим дослідженням мають стати новітні програми особистісного розвитку учнів та їх відповідність вимогам інноваційного освітнього процесу, з розкриттям потенціалу змісту, форм, методів і технологій, інноваційні підходи до сучасних технологій навчальних закладів, які зумовлюють насиченість навчально-виховного процесу, переорієнтацію пріоритетів, забезпечують методичну та психологічну підготовку викладача до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрюханова В.М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності / В.М. Андрюханова // Управління школою. – 2004. № 43. – С. 7 - 10.
2. Мельничук І. Інноваційний підхід до формування вітакультурного змісту навчальних курсів / І. Мельничук // Інститут експериментальних систем освіти : Інформаційний бюлетень: [відповід. Ю. В. Москаль]. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – Випуск 4. – С. 25 – 26.
3. Науково – освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття / [Авторський колектив: В. Литвин, В. Андрущенко, А. Гуржій]. – К.: Навчальна книга, 2004. – 943 с.
4. Рудницька І. Інноваційна діяльність як основа творчої самореалізації вчителя / І. Рудницька // Вища освіта України. – 2007. – № 4. – С. 79 – 83.

Подано до редакції 17.06.11